

היבטים לשוניים בפרשת שלח עז

דקדוקי קריאה בפרשה בהפטרה ובראשון של קרח

יג ג רָאִשִׁי: הרי"ש קמוצה

יג ח לְמִטָּה אֶפְרָיִם: בשונה מיתר השבטים, מוטעם במרכא-טפחא; אֶפְרָיִם: הרי"ש בקמץ.

יג יד בֶּן-וַפְסִי: הוא"ו בקמץ קטן

יג יח הַמַּעֲט: ללא געיא בה"א והמ"ם בשווא נח¹.

יג יט הַבְּמַחְנִים: הבי"ת דגושה

יג כ הַיֵּשׁ-בָּה: היר"ד בצירי לא בסגול

יג כב אַחִימֶן: מ"ם בפתח

יג לב תָּרוּ: במלרע

יד ב לו-מִתְּנוּ: הת"ו בשווא נח למרות שקודם לה תנועה גדולה²

יד ג וְלִמָּה: במלרע

יד ט אֶל-תִּירְאוּ: הרי"ש בשווא נע

יד יג כִּי-הָעֲלִיתָ: הלמ"ד בחירק, ולא בצירי

יד יד נִרְאָה: | אל"ף בקמץ. וַעֲנֹדָה: העמדה קלה בוא"ו, למנוע הבלעת העי"ן החטופה, והנו"ן השנייה בשווא נע

יד יח בפסוק זה מרכיבים משותפים עם שמות לד ז ולכן יש לשים לב להבדלים במילים ובטעמים³

יד כא וַיִּמְלֹא: הוא"ו בשווא נע

יד כז מַלְיָנִים: הלמ"ד בדגש חזק לשון תלונה ולא לשון לינה

יד כח בֶּן אֶעֱשֶׂה לָכֶם: טעם טפחא בתיבת בֶּן

יד לח חִיו: במלרע

יד מ וַעֲלִינוּ אֶל-הַמָּקוֹם: שתי תיבות רצופות מוטעמות בתביר

יד מד וַיַּעֲבֹלוּ: העי"ן בשווא נח והפ"א דגושה

טו יא יַעֲשֶׂה: העמדה קלה ביר"ד שלא יישמע כפתח

טו יג יַעֲשֶׂה-כָכָה: העמדה קלה ביר"ד, דגש חזק בכ"ף הראשונה מדין דחיק

טו יד בְּתוֹכְכֶם: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף. לְדֹרֹתֵיכֶם: הטעמה משנית ברי"ש ולא בדל"ת כפי שנוהגים בטעות כמה בעלי קריאה

טו יט בְּאַכְלֵכֶם: העמדה קלה בבי"ת, למנוע הבלעת האל"ף החטופה, והכ"ף בקמץ קטן

טו כא לְדֹרֹתֵיכֶם: הטעמה משנית ברי"ש ע"י מאיילה טעם מאיילה כעין טפחא אך משרת, לא מפסיק

טו כג וְהָלֹאָה: השווא בלמ"ד נח על אף שקודם לו תנועה גדולה, ראה הערה לעיל יד ב

טו כד נַעֲשֶׂתָה: לקוראים תי"ו רפויה כשי"ן שמאלית, השי"ן בשוא נח ויש להיזהר מהבלעת אות

טו כה עַל-שִׁגְגָתָם: גימ"ל ראשונה בשווא נח, על אף הקושי

¹ גם כאשר היא ה"א השאלה, וגם כאשר היא ה"א הידיעה במילה המעט השוא במ"ם תמיד נח ואין געיא בה"א.

² היות והקמץ בא בהברה מוטעמת, הכלל לפיו "שווא הבא אחרי תנועה גדולה, נע" לא חל, כמו במגילת רות א ח: לִכְנָה שִׁבְנָה

³ פרשת שלח: יִי אֶרֶךְ אֲפִים וְרַב-חֶסֶד נִשָּׂא עֵז וְפָשַׁע וְנָקָה לֹא יִנָּקָה פָקֹד עֵזֶן אָבוֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רִבְעִים: פרשת כי-תשא: נִשָּׂא עֵזֶן וְפָשַׁע וְחֹטְאָה וְנָקָה לֹא יִנָּקָה פָקֹד | עֵזֶן אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי בָנִים עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רִבְעִים:

טו כח בְּחִטָּאָה: ה"א לא במפיק

טו לא הִכְרַת | תִּכְרַת: פסק בין התיבות, יש לעצור מעט בקריאתו. עֲוֹנָה בָּה: במילה הראשונה
הה"א ללא מפיק, לכן במילה השנייה הבי"ת רפויה. עם זאת, אין טעם נסוג אחור
טו לח וְנִתְּנוּ: במדויקים, הטעמה משנית בנו"ן הראשונה במרכא ולא בגעיא
טז לט וְלֹא-תִתּוּרוֹ: גרש ללא אזלא (קדמא)

הפטר שלח ביהושע ב:

א יְהוֹשֻׁעַ-בֶּן-נֹון המילים מוקפות יְהוֹשֻׁעַ- לא במונח אלא מוקף. שְׁנַיִם-אֲנָשִׁים: המילים מוקפות
שְׁנַיִם- לא בקדמא. וַיֵּלְכוּ: ההטעמה הנכונה היא קדמא ואזלא לא פזר. בֵּית-אִשָּׁה: מוקף, בֵּית- לא
במונח

ב וַיֵּאמֶר: יו"ד בצירי והמ"ם בפתח

ד וַתֵּאמֶר | כֵּן: מונח לגרמיה

ה אָנָּה: הטעם באל"ף מלעיל לעומת זאת בלשון תחנונים הטעם בנו"ן מלרע והיא דגושה (בכתיב אל"ף
ובכתיב ה"א)

ו הָעֵלְתָם: העמדה קלה בה"א ובמלעיל

ז הַמַּעֲבָרוֹת: העי"ן בשווא נח והבי"ת אחריה בשווא נע

ח יִשְׁכְּבוּן: במלרע⁴

יא וַיִּמָּס: המ"ם דגושה ומוטעמת

יב הַשְּׂבָעוּ-נָא: העמדה קלה בשי"ן, הבי"ת בשווא נע אך ההטעמה בנו"ן (קצת לא נוח לקריאה).

יד וַיֵּאמְרוּ: טעם נסוג אחור ליר"ד והמ"ם בשווא נע

טז הִהָרֶה לָכֵן: דגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק. שׁוּב: השי"ן בחולם

יז נִקְיָם: הקו"ף בחירק חסר והיר"ד אחריה אף היא בחירק ומודגשת בדגש חזק. אין לקרוא 'נקיאים' וכן

הדבר לאורך כל הפרק. הַשְּׂבָעֲתָנוּ: העי"ן בשווא נח

יט תִּהְיֶה-בּוֹ: העמדה קלה בתי"ו ודגש חזק בבי"ת מדין דחיק

כב וַיָּשְׁבוּ שָׁם: טעם נסוג אחור ליר"ד, והשי"ן בשווא נע. עַד-שָׁבוּ: הטעם בשי"ן, מלעיל לשון שיבה,
הקורא מלרע עובר ללשון שבי⁵

ראשון של קרח:

טז ג כִּי כָל-הָעֵדָה: טעם מהפך בתיבה כִּי בלבד, הכ"ף במילה כָּל רפויה כדין בגדכפ"ת אחרי מילה
המסתיימת בהברה פתוחה וטעם מחבר. יש לשים לב במקומות אחרים⁶

טז ד תִּתְּנֵשָׂאוּ: שי"ן שמאלית בשווא נע, אחרת זה משנה את המשמעות

טז ה וְאֵל-כָּל-עֵדָתוֹ: העמדה קלה באל"ף

טז ז וַתֵּנוּ בָהֶן | אֵשׁ: וַתֵּנוּ במונח ולא במקף

טז ט הַמַּעֲטָ: המ"ם רפויה ללא דגש ובשווא נח, כן הדבר גם בהמשך. וכן הוסבר לעיל יג יט

טז יא תִּלְוֵנוּ: דגש חזק בלמ"ד, מלשון תלונו ולא לינה, שאז אין דגש והתי"ו קמוצה

⁴ יש צירוף דומה בפרשת וירא בראשית יט ד טָרַם יִשְׁכְּבוּ שֵׁם הטעם הוא בכ"ף, אבל כאן מסתיים בנו"ן, ולכן מלרע

⁵ השווה לפרשת שכם בראשית לד כט שָׁבוּ וַיָּבֹאוּ הטעם בבי"ת.

⁶ בקטע "בית יעקב" הנאמר ע"י עדות המזרח והמערב לפני שיר של יום אומרים פסוק ממיכה ד ה: כִּי כָל-הָעַמִּים ושם
כל בכ"ף דגושה, ויש טועים בזה, גם סידורים.

הגיע אלי מאמר מאת דניאל מיכלזון אני מביא כאן פרק א ממנו.

מהלך המרגלים

תקציר:

במאמר זה יוחדר מסלול המרגלים, אשר תרו את הארץ ארבעים יום. שחזור זה תואם את גבולות הארץ, לפי יחזקאל, ונותן גם הסבר לגבולות המצומצמים, בזמן יהושע. (לפני קריאת מאמר זה, מומלץ לקרוא את המאמר על אמת יחזקאל והמאמר על מסעות בני ישראל עם תמונות לוויין. כל המסלולים והנקודות אשר מוזכרים במאמר, מרוכזים בקובץ כללי של Google Earth). (לשם פתיחת הקובץ יש להתקין Google Earth)

פרק א'. מבוא

מה היה המהלך המדויק של המרגלים? הם יצאו מקדש ברנע, כמו שכתוב (במדבר ל"ב ח') "כה עשו אבותיכם בשלחי אתם מקדש ברנע לראות את הארץ", וישבו לשם כעבור ארבעים יום, כמו שכתוב "וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום" (במדבר י"ג כ"ד). מהלך אדם בינוני ביום הוא עשר פרסאות (פסחים צ"ד ע"א) שהם ארבעים מיל. במאמר מסעות בני ישראל (עם תמונות לוויין), הראנו שכלל זה נקוט לגבי כל מסעות בני ישראל (חוץ ממסע מרעמסס לסוכות, וממסעות מחורב לקדש ברנע). על כן המרגלים עברו בארבעים יום 1600 מיל. אבל רש"י בפירושו על הפסוק, במדבר י"ג כ"ה, כתב "וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום" - והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא, ומהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום, הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב והם הלכו ארבה ורחבה, אלא שגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שיגזר עליהם יום לשנה, קצר לפניהם את הדרך". המקור של רש"י, כנראה, במדרש במדבר רבה (פרשת שלח פרשה טז ט"ו) "וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום, והלא את מוצא שהלכו מן הדרום לצפון מ' יום ומ' יום היו מהלכין את כולה (בתימה), אלא שגלוי היה לפני הקדוש ברוך הוא שהן באים ואומרים לשון הרע על הארץ ונגזר על אותו הדור שנים של צרה יום לשנה יום לשנה וקיפץ הקדוש ברוך הוא לפניהם את הדרך". וכן כתוב במדרש תנחומא (שלח, ח').

במאמר אמת יחזקאל הראנו ששטח הארץ לעתיד לבוא כולל את רצועת המשיח סביב כדור הארץ הוא ארבע מאות על ארבע מאות פרסה, וסכום היקף גבולות של י"ב שבטים הוא 1600 פרסה. אבל ארץ ישראל איננה רבוע של ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, וגם אורך הארץ, מדרום סיני עד הגבול הצפוני, הוא 13 רצועות של 75 מיל, שהם 975 מיל, ולא 1600 מיל, כמשמע מהמדרש. ועוד כתוב בתורה (במדבר י"ג, כ"א), "ויעלו ויתרו את הארץ ממדבר צן עד רחב לבא חמת". מדבר צין היא הנקודה הדרומית ביותר בגבולות פרשת מסעי. ורחב לבא חמת זה, כנראה, הנקודה הצפונית ביותר. משמע מכאן, שהמרגלים לא הקיפו את דרום סיני, אלא תרו את ארץ ישראל צפונה מקדש צין. אכן, לפי מסלול מסעות בני ישראל, בני ישראל לפני שילוח המרגלים כבר הקיפו את חצי האי סיני סביב מפרץ סואץ ומפרץ אילת. לכן לא היה צורך שהמרגלים גם יתורו את סיני וגם יחזרו מערבה אל גבול מצרים. לפי חשבוננו קדש צין נמצאת בקו רוחב 30.220446 (קו האורך 34.607244). קו הרוחב בגבול הצפוני של הארץ, לפי יחזקאל, הוא 36.743127, והמרחק ביניהם הוא כ- 723.4 ק"מ, שהם 709.25 מיל הארץ. הרוחב מקסימלי של הארץ, לפי גבולות יחזקאל (בקו רוחב של דיבן גד 30.881 מעלות), הוא כ- 310 מיל. אין דמיון כלל בין מספרים אלו למרחק של 400 פרסה.

בעיה נוספת מתעוררת בהבנת מסלול בו הלכו המרגלים. רש"י (במדבר י"ג כ"א) פירש: "ממדבר צן עד רחב לבא חמת - הלכו בגבוליה באורך וברוחב כמין גאס, הלכו רוח גבול דרומית ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב, כמו שצוה משה עלו זה בנגב, דרך גבול דרומית מזרחית עד הים, שהים הוא גבול מערבי. ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא חמת, שהוא אצל הר ההר במקצוע מערבית צפונית, כמו שמפורש בגבולות הארץ בפרשת אלה מסעי". אבל בפרשת מסעי, בתיאור הגבול הדרומי, כתוב (במדבר ל"ד ד') "ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרים ועבר צנה והיה תוצאתיו מנגב לקדש ברנע וכו'". מכאן מוכח שקדש ברנע נמצאת מערבה מצין (היא קדש צין). לכן, כדי לעבור את הגבול הדרומי מצין מערבה, המרגלים היו צריכים לחזור מקדש ברנע מזרחה, לקדש צין, ולשוב מערבה. זאת ועוד, לא ברור מתי באו המרגלים לחברון. האם הלכו מקדש צין מערבה עד הים, ואחר כך צפונה לאורך החוף עד הר ההר? אם כן, הם באו לחברון לראשונה רק לקראת סוף המסע. אבל בתורה כתוב (במדבר י"ג כ"ב) "ויעלו בנגב ויבא עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק". משמע שבאו לחברון בתחילה. אמנם בגמרא (סוטה ל"ד ע"ב) כתוב "ויעלו בנגב ויבא עד חברון - ויבאו מבעי ליה! אמר רבא: מלמד, שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להן: אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים". אבל אין כוונת רבא שכלב פרש לגמרי ממסלול המרגלים, והלך לבדו מקדש ברנע צפונה לחברון, בזמן שהמרגלים הלכו מערבה לים, ולאורך החוף צפונה. אלא כוונת רבא שכלב נשתטח על קברי אבות והם לא.

ובמדרש תנחומא (פרשת וישב, סימן יג) כתוב "וכי יש עמק בחברון, והלא כולה עליה היא, שנאמר ויעלו בנגב ויבא עד חברון, וכן הוא אומר עלו זה בנגב ועליתם ההר וכאן הוא אומר מעמק חברון". מכאן מוכח שהפסוק "עלו זה בנגב ועליתם ההר" מדבר על עלייה לחברון. וכך המרגלים עשו, שכתוב: "ויעלו בנגב ויבא עד חברון". ומאחר וראו שם את בני הענק, נבהלו. וגמלה בליבם העצה "אפס כי עז העם הישב בארץ", ועל זה התפלל כלב שייצל מעצת המרגלים. אבל בפסוק הבא (במדבר י"ג כ"ג) כתוב "ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישארו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים".

והנה במדבר רבה (פרשת שלח ט"ז) כתוב "למקום ההוא קרא נחל אשכול, זש"ה (ישעיה מו) מגיד מראשית אחרית שהכל צפוי היה לפני הקדוש ברוך הוא, אשכול אוהבו של אברהם היה ונקרא אשכול על אודות האשכול שעתידין ישראל לכרות ממקומו". והרי אשכול, בעל ברית אברהם, ישב סמוך לאברהם, בחברון. על כן את אשכול הענבים כרתו בחברון. ולא יתכן שהיה זה בתחילת הדרך, כי אז הם תרו את הארץ כמעט ארבעים יום עם אשכול זה, אלא בהכרח היה זה בסוף הדרך. לכן, יש לומר שהם באו לחברון פעמיים, פעם הראשונה בתחילת ארבעים הימים, בדרךם צפונה מקדש ברנע, בעלייה הראשונה ההרה, ובפעם השנייה, בסוף ארבעים הימים, בדרךם מצפון דרומה, חזרה אל קדש ברנע.

אנו נראה בהמשך כי נחל אשכול הוא נחל חברון, אשר מתחיל בפינה דרום-מזרחית של שדה המכפלה, בגבול הצפוני של חלקת אשכול. נחל זה יורד דרומה, דרך חלקת אשכול, ובהמשך נשפך לנחל באר שבע, דרכו לנחל הבשור, ולבסוף נשפך לים התיכון, דרומה מעיר עזה.

הפירות אשר הביאו המרגלים גדלו בקצה שדה המכפלה, בקרקע אשר נקנה ע"י אברהם. לכן פירות אלו היו בבעלות עם ישראל, והמרגלים לא לקחו מן הגזל או מן ההפקר, ועל זה אמר משה "והתחזקתם ולקחתם מפי הארץ" – תראו את חזקתכם בשדה המכפלה, שאתם לוקחים את פירותיה בתור בעלים. והוסיף הכתוב "והימים ימי בכורי ענבים" – שזהו תחילת זמן הבאת הביכורים מהם. והנה, כתוב במסכת ביכורים פ"ג מ"א "כיצד מפרשין הבכורים, יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה אשכול שביכר רמון שביכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים". על כן, המרגלים באו לחברון בתחילת ביכורים וקשרו גמי על פירות אלו כאשר היו קטנים עדיין, ובסוף המסע חזרו לחברון, כאשר פרות אלו גדלו למימדים ענקיים.

כעת נוכל ליישב הסתירה בין המדרש לפירוש רש"י. כתוב במדרש תנחומא (פרשת שלח סימן טו) "ויבאו עד נחל אשכול. לא רצו ליטול מן פירות ארץ ישראל, אילולי כלב ששלף את הזיין, וירד לפניו ואמר להם אם אין אתם נוטלים או אתם הורגים אותי, או אני אהרוג אתכם, לא היו נוטלים". ומאידך על הפסוק "וישאו במוט בשנים" (במדבר י"ג כ"ג) רש"י פירש – "ממשמע שנאמר וישארו במוט איני יודע שהוא בשנים, מה תלמוד לומר בשנים, בשני מוטות. הא כיצד, שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה ואחד רמון, יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוונו, כשם שפריה משונה כך עמה משונה".

וי"ל שהמדרש מדבר על תחילת הדרך כאשר היו צריכים לקשור גמי על הפירות, והם היו קטנים. ומרגלים פחדו להראות לפני הענקים את חזקתם על שדה המכפלה. אבל בסוף הדרך המרגלים ביקשו להמחיש לבני ישראל את גודל הענקים כנגד גודל הפירות. לכן כלב ויהושע לא נטלו כלום.

אך טרם התברר השילוב של שתי הכניסות של המרגלים לחברון עם שאר המסלול שהלכו. כתוב בתורה (דברים א' כ"ד) "ויפנו ויעלו ההרה ויבאו עד נחל אשכול וירגלו אתה", ובילקוט שמעוני (דברים רמז תתה) מבואר "וירגלו אותה" – מלמד שהלכו בה ד' אומנים שתי וערב". מהו "אומנים"? גור אריה ביאר שם שאומן לשון שורה, כמו הפועלים אוכלים כשהולכין מאומן לאומן (ב"מ צא ע"ב) לפי שהשורה היא משוכה בשורה, וזה אומנות, נקראת 'אומן'. כלומר, שניים עשר המרגלים התחלקו לארבע קבוצות של שלשה שלשה והלכו בארץ בשורות מקבילות. וזה היה לאחר שבאו בראשונה לחברון ולפני שחזרו אליה שנית.

נראה, איפוא, כי היו שלשה שלבים במסע של המרגלים:

בשלב הראשון, הם עלו מקדש ברנע לחברון, בשלב השני הם הלכו את הארץ "שתי וערב", ובשלב השלישי חזרו מחברון לקדש ברנע, אבל חברון נמצאת כ- 107 ק"מ צפונה מקדש ברנע וכ- 144 ק"מ צפונה מקדש צין. ואם המרגלים ריגלו את כל הארץ מקדש צין עד לרחב לבוא חמת, הם לא יכלו להתחיל את השלב השני מחברון, אלא היו צריכים לחזור דרומה.

לאחר הקדמה זו, יוצע פתרון אשר יישב את כל השאלות, וגם ייתן מסלול הגיוני, אשר ארכו 6400 מיל:

בשלב הראשון, המרגלים, כולם יחד, עלו מקדש ברנע לחברון, מבלי להיכנס לקדש צין, והמשיכו בדרךם צפונה כאמצע רוחב הארץ, עד אשר הגיעו לרחוב לבוא חמת, בגבול הצפוני של הארץ, לפי גבולות יחזקאל. אנו מזהים את רחוב עם צדד (במדבר ל"ד ח'), אשר נמצאת, לפי סברתנו, על קו פרשת המים בהרי אמנון, ועל קו רוחב הגבול הצפוני של הארץ. משם הם פנו לאורך קו פרשת המים עד חוף הים, והלכו לאורך החוף דרומה, עד אל עריש, ומשם לאורך נחל אל עריש, ובהמשך, בקו ישר לקדש ברנע. שלב זה נמשך עשרה ימים, ובו הם עברו בדיוק 1600 מיל. שלב זה קבע גם את הגבול הדרום-מערבי מקדש ברנע לים. במפת גוגל אדמה שורטט המסלול המערבי בצבע אדום, ובהגדלה החלק הדרומי והחלק הצפוני שלו. בהמשך יידון בזה בפרוט.

בשלב השני, יצאו המרגלים מקדש ברנע לאורך הגבול המערבי צפון-מערבה, והתחלקו לארבע קבוצות. על מנת לסרוק את הארץ מקדש צין עד רחוב לבוא חמת באופן אחיד, הם חלקו את הארץ ל- 72 שורות ממזרח

למערב, כאשר מרחק בין שורה לשורה הוא 10 מיל מזרוע לצפון (יוסבר בהמשך באופן מדויק). הקבוצה הראשונה התקדמה מקדש ברנע עד שורה 5, ופנתה לאורכה מזרחה, עד הגבול המזרחי של הארץ. הקבוצה השנייה התקדמה עד שורה 6, ופנתה לאורכה מזרחה וכו', הקבוצה הרביעית הגיעה עד שורה 8 ופנתה מזרחה. אחרי כן, כל קבוצה התקדמה לאורך גבול מזרחי 8 שורות (או 80 מיל מזרוע לצפון) ופנתה מערבה עד הגבול המערבי והתקדמה לאורך הגבול הזה צפונה 8 שורות וכו'. לאחר ארבעה מחזורים כאלו, הקבוצה הראשונה הגיעה לשורה 69, השנייה ל- 70, השלישית ל- 71 והרביעית לשורה 72, אשר מהווה גבול הצפוני של הארץ. משם הם פנו מזרחה עד הגבול המזרחי של הארץ. בזה נשלמה מחצית מהשלב השני, בו הם התקדמו צפונה.

יש לציין כי בשל ההתקדמות של 8 שורות בכל פעם, מחצית מהשורות עדיין לא נסרקו. בהמשך, המרגלים החלו לחזור דרומה, לאורך הגבול המזרחי 4 שורות, ומשם לאורך השורות מערבה, לגבול המערבי, וירדו דרומה לאורך הגבול 8 שורות ופנו מזרחה לאורך השורות עד הגבול המזרחי, ושוב ירדו דרומה לאורך הגבול המזרחי 8 שורות, ופנו מערבה לאורך השורות.

לאחר ארבעה מחזורים כאלו של ירידת 16 שורות דרומה, הקבוצה הראשונה סיימה את המסלול שלה בקצה המערבי של שורה 1, כ- 10 מיל צפונה מקדש צין, הקבוצה השנייה סיימה בקצה המערבי של שורה 2 כו', והקבוצה הרביעית סיימה בקצה המערבי של שורה 4. משם ירדו כל הקבוצות לקדש צין, בקו ישר מקדש ברנע. בזה נשלם השלב השני, שנמשך 20 יום.

ברור שאורך מסלולי הקבוצות היה שונה, אך לא במידה רבה. המסלול הארוך ביותר היה של הקבוצה השלישית. מתברר שאורך המסלול שלה הוא, כמעט במדויק, 3200 מיל. יתר הקבוצות חיכו זמן קצר להגעת הקבוצה השלישית בקדש צין. במפת גוגל אדמה סומן מהלך **ארבע אומנים**. בצבע צהוב סומן המהלך לצפון, ובצבע תכלת המהלך לדרום, וכן סומן בנפרד **מהלך האומנים צפונה** ו**מהלך האומנים דרומה**.

בשלב השלישי, המרגלים כולם יחד, הקיפו את החצי המזרחי של הארץ מקדש צין עד רחוב לבוא חמת. כיצד? מקדש צין הם הלכו בקו ישר, מזרחה, לחניה אבות (רוחב 30.191729, אורך 35.350696). חניה זו נמצאת קרוב מאוד לקו הרוחב של קדש צין (כ- 3.18 ק"מ דרומה ממנה). משם הם הלכו לאורך הגבול המזרחי של הארץ, עד חצר עינן א'. אנו מזהים חצר עינן א' עם המקום הנקרא "זפרן" (במדבר ל"ד ט'). משם הם הלכו לאורך הגבול הצפוני עד צד, הוא, כאמור, רחוב לבוא חמת. משם הם ירדו דרומה, באותו מסלול בו הם עלו מקדש ברנע לרחוב. במפת גוגל אדמה סומן, בצבע כחול, **המסלול המזרחי**, ובהגדלה **החלק הדרומי** שלו **והחלק הצפוני** שלו. שלב זה נמשך עשרה ימים, פחות חצי שעה, ובו הם עברו 1600 מיל פחות 6.7 מיל. בסה"כ, הלכו המרגלים 40 יום, ועברו, כמעט במדויק, 6400 מיל או 1600 פרסה. יתברר בהמשך, שבסוף היום ה-39 בערב שבת, הם הגיעו לחברון, ולמחרת בבוקר, ביום א' בשבוע, נטלו שם את הפירות, אשר סימנו אותם בתחילת היום הראשון של המסע. התאמת שלושת שלבי המסע עם המרחקים הנדרשים, מבלי היכולת שלנו לשנות אותם (פרט לשלב הראשון), מהווה הוכחה לנכונות הפתרון.

פתרון זה תואם גם את הרעיון של "ארץ ישראל 400 על 400 פרסה": מסלול באורך 400 פרסה אשר הקיף את החצי המערבי של הארץ, כנגד 400 פרסה, אורך הגבול המערבי, מסלול באורך 400 פרסה, אשר הקיף את החצי המזרחי של הארץ, כנגד אורך הגבול המזרחי, מסלול שתי וערב של כל קבוצה בנפרד, בדרכם צפונה, כנגד 400 פרסה, אורך הגבול הצפוני ומסלול זה בדרכם דרומה, כנגד 400 פרסה, אורך הגבול הדרומי. רעיון דומה מתקיים בחלוקת הארץ לשבטים לעתיד לבוא. בסוף המאמר "**אמת יחזקאל**", הראנו כי סכום היקפי גבולות השבטים, לפי יחזקאל, מצטרף ל- 1600 פרסה. גם שם הגבולות הצפוניים והדרומיים של רצועות השבטים, מצטרפים לסכום.

בפתרון זה כל השבטים, יחד, הקיפו את כל גבולות הארץ, מקדש צין עד רחוב לבוא חמת, עברו יחד דרך הציר המרכזי של הארץ (עליו ידובר בהמשך), עשו הקפות אלו דרך ימין- נגד כיוון השעון, כמו שכתוב במסכת יומא (ט"ו ע"ב) "כל פינות שאתה פונה - לא יהו אלא דרך ימין למזרח", ובנוסף ריגלו אותה באופן אחיד, ברשת צפופה של שורות אומנים, כל 10 מיל. בהמשך נראה שחלוקה זו לשורות, תואמת את חלוקת הארץ לשבטים לעתיד לבוא.

בסוף המאמר יוצג פתרון אחר, "ללא נס", שבו המרגלים הלכו 1600 מיל תוך 40 יום. גם פתרון זה יקיים את כל הפסוקים. **ע"כ פרק א. המעוניין במאמר כולו** <http://truthofland.co.il/meraglim/meraglim.htm>

יג כג וְנָהִי בְעֵינֵינוּ בְּחַגְגִּים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם: יַעֲקֹב עֲצִיּוֹן בֹּא לְיָדֵי בִּטּוֹי שֶׁבֶת בִּשְׁבָתוֹ שֶׁלַח עֲזֹ וְנָהִי בְעֵינֵינוּ כֵּן

בפרק נא ו בספר ישעיהו פונה הנביא אל בני העם ואומר: "שָׂאוּ לְשִׁמְיֶיךָ עֵינֶיכֶם וְהִבִּיטוּ אֶל הָאָרֶץ מִתַּחַת, כִּי שָׁמַיִם בָּעֵשֶׂן נִמְלְחוּ וְהָאָרֶץ כִּבְגֵד תִּבְלָה וְיִשְׁבְּיָהּ כִּמוֹ כֵּן יִמְזוֹתוּ - וְיִשְׁוּעָתִי לְעוֹלָם תִּהְיֶה". בן ימינו שקורא את הפסוק מבין מן הסתם את המילים "כמו כן" במובן השגור, במשמעות "באותו אופן" - ואכן כך פירשו רבים, וביניהם התרגום הארמי. ברם, על פי ההקבלה

בפסוק נראה שמתאים יותר היה שיושבי הארץ יהיו מדומים לדבר מה ממשי, כשם שהשמים מדומים לעשן והארץ לבגד הַבְּלָה. זאת ועוד, הצירוף "כמו כן" אינו מופיע בתנ"ך במקום נוסף, ואם פירושו הוא כבימינו – ניתן היה לצפות שהוא יהיה תדיר יותר. לאור זאת, היו שפירשו שה"כן" הנזכר כאן אינו מילת השימוש הרגילה שמשמעה "כך", אלא "כן" אחר לגמרי – צורת היחיד של הכינים. אם נשאל אי מי מהי צורת היחיד של הכינים, המוכרות לנו ממכות מצרים, נקבל מן הסתם את התשובה "כינה" (ואולי נשמע לפני כן את ההלצה שהכינים אף פעם לא באות בצורת יחיד). אך בתנ"ך הצורה "כינה" לא מופיעה, ובהחלט אפשר שצורת היחיד היא "כן", כמו הקן של הציפור שצורת הרבים שלה היא קנים. פרשנות זו בישעיהו מקבלת סיוע מן הפסוק הסמוך, הנוקט לשון דומה ומזכיר שני בעלי חיים שאינם רחוקים מן הכינה: "כִּי כַבֶּגֶד יֵאָכְלֶם עֵשׂ וְכַעֲמֹר יֵאָכְלֶם קֶסֶם – וְעֵדֶקְתִּי לְעוֹלָם תִּהְיֶה". מסתבר אפוא שהכן הוא חבר לעש ולסס.

וכיוון שפירשו את ה"כן" בישעיהו במשמעות כינה, היו שהבינו כך אף את דברי המרגלים בפרשתנו: "וַיֵּשֶׁם רָאִינוּ אֶת הַנִּפְלִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנִּפְלִים, וַנֵּחִי בְּעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים, וְכֵן חֵיֵינוּ בְּעֵינֵיהֶם". (וראו דימוי דומה בישעיהו מ כב: "הַיֵּשֶׁב עַל חוּג הָאָרֶץ, וַיִּשְׁבִּיהָ כַּחֲגָבִים"). אם נבין שה"כן" כאן הוא כינה, דברי המרגלים בנויים בסדר מדורג: הרגשנו בעצמנו כמו חגבים, ובעיני הענקים היינו אף קטנים יותר, ככינים (אף בדברי חז"ל מצאנו שהכינים הן ביטוי לקוטן מופלג: "יושב הקדוש ברוך הוא וזן מקרני ראמים ועד ביצי כינים"). בלשון חז"ל, מכל מקום, צורת היחיד של הכינים היא כינה: "ההורג כינה בשבת" – כאילו הורג גמל, וכן אנו נוהגים כיום.

טו כה חמשה מיני דגן פרשה וטבעה ד"ר משה רענן שבת בשבתו שלח עז
 "ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה פתרומת גרן בן תרימו אתה" (טו.כ).

הפרשת חלה היא אחת מההלכות הקשורות לחמשה מיני דגניים הנכללים בקבוצה המפורסמת "חמשת מיני דגן". לקבוצה זו מעמד מיוחד מנקודת מבט הלכתית בהשוואה לדגניים אחרים. ברכותיה של פת מ"חמשת מיני דגן" הן "המוציא" ו"ברכת המזון", היא אסורה משום חמץ בפסח וראויה למצת מצווה. תבואה של "חמשת המינים" אסורה בקציר לפני הבאת העומר ואסורה משום "חדש" ועוד.

חיטת הלחם

המינים הנכללים בין חמשת המינים הם: חיטה, שעורה, כוסמת, שיפון ושיבולת שועל. מינים נוספים עשימשו להכנת לחם ומוזכרים בספרות חז"ל הם אורז, דוחן וקרמית שמעמדם נחות יותר ודינם שונה בכל תחומים אלו. זיהוי מיני הדגניים, מלבד החיטה והשעורה, עורר דיון נרחב בין המפרשים והחוקרים וראו סקירה וסיכום בספרו של ז. עמר "חמשת מיני דגן". שיקולים רבים עומדים בבסיס הניסיון לזהות את "חמשת מיני דגן" ואחד מהם הוא מידת התאמתם לאפיית לחם איכותי. ראיה לחשיבות מאפיין זה ניתן למצוא בעובדה שאפילו בקבוצה עצמה אנו מוצאים דירוג על פי מדד זה ולכן לחם חיטה קודם בברכה ללחם שעורה. ניתן להוסיף הלכה נוספת והיא ההתאמה לעירוב חצרות שגם היא תלויה במעמד הפת כמזון לגיטימי. ניתן לערב ב"חמשת מיני דגן" ובאורז, אך אין מערבים בלחם דוחן, דבר המדגיש מאוד את מעמדו הנחות אף ביחס לאורז (עירובין פא.א).

על מנת שנוכל להעריך באיזו מידה דגן מתאים לאפיית לחם עלינו לדעת מהם הגורמים הקובעים את איכות הלחם ובאיזו מידה הם קיימים במין הנידון. על מנת לאשש את השערתנו נוכל להשוות בין המאפיינים של "חמשת מיני דגן" ובין אורז ודוחן. שעל אף שניתן להכין מהם לחם אינם נכללים בקבוצה ה"מיוחסת".

מרקם אוורירי

הגורם הראשון הוא המרקם האוורירי של המאפה הנובע מתפיחת העיסה. התפיחה היא תוצאה של הצטברות בועות הגז פחמן דו-חמצני המופרשות על ידי תאי הפטרייה "שמר האפייה" (שמרים) במהלך התסיסה. תאי השמר מנצלים את הסוכר (גלוקוז) הנמצא בעיסה לצורך הפקת אנרגיה ומשחררים בנוסף גם כוהל המתנדף בעת האפייה. אמנם הקמה הוא בעיקר עמילן אך פעילות האנזים בטא-עמילאז הופכת אותו לסוכר. תנאי נוסף לתפיחת העיסה הוא לכידת הפחמן הדו-חמצני המשתחרר על ידי רשת מסועפת של סיבים דקיקים הנוצרים על ידי החלבון גלוטן (בעברית "דבקן").

לחם חמץ

החמצת העיסה. השאור שבו השתמשו, עד המצאת השמרים התעשייתיים, לצורך התפחת העיסה מכיל בנוסף לשמרים גם חיידקים מקבוצת הלקטובצילוס. חיידקים אלו מפרישים חומצת חלב (חומצה לקטית) המעניקה ללחם ארומה רצויה ו"חיי מדף" ארוכים (חיידקים אלו משמשים בתהליכי החמצה שונים כמו הכנת יוגורט או ירקות מוחמצים). הטעם החמוץ העניק לחמץ את שמו. ייתכן שהחימוץ האסור בפסח כולל לא רק את עצם התפיחה הקיימת גם בשמרים התעשייתיים אלא גם את הצטברות החומצות המעניקות ללחם חמץ את טעמו האופייני.

העובדה ש"חמשת מיני דגן" עלולים להחמיץ ולכן רק הם ראויים למצוות מצה איננה הלכה שרירותית אלא נובעת מכך שיכולת ההחמצה והתפיחה מהוות תנאי הכרחי להגדרת לחם ראוי לשמו. לחם הנעשה מאורז, דוחן וקטניות איננו תופח משום שאיננו מכיל גלוטן ורמה מספיקה של האנזים בטא-עמילאז ולכן הוא נחות בהשוואה ללחם הנעשה מ"חמשת מיני דגן". "...מה לחם שנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. אף לחם שנאמר בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. ובדקו ומצאו שאין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינים בלבד. ושאר כל הדברים אינן באין לידי מצה וחמץ אלא לידי סירחון" (ירושלמי חלה פ"א ה"א).

חלה מעיסת אורז

ההתייחסות הביולוגית ל"חמשת מיני דגן" מאפשרת להבין את הסבר הירושלמי (שם) לחובת הפרשת חלה מעיסה שהוכנה מתערובת המכילה בעיקר אורז ומעט חיטה. במשנה בחלה (פ"ג מ"י) נאמר: "הנוטל שאור מעיסת חטים ונותן לתוך עיסת אורז, אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה".

בתלמוד הבבלי הדיון במשנה זו מתנהל במונחים של "ביטול" האיסור על פי יחסי הכמויות בין החיטה והאורז. בירושלמי, לעומת זאת, אנו מוצאים נימוק מעולם הריאליה: "...רבי הילא בשם ר"ש בן לקיש: לא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החיטין בלבד".

כתב הרמב"ן בהלכות חלה פרק ד' (דף לא.א במהדורת ש"ס וילנא): "ומיהו כי מערב לה בהדי דגן ואית בה טעם דגן הדגן גוררו לעשות הכל לחם להתחייב בחלה". משמע מדבריו שהעירוב של החיטים באורז אינו רק גורם לחימוץ אלא גם לקבלת לחם. על פי דברינו ה"גרירה" היא תהליך החמצה העשוי להתקיים גם באורז בהשפעת האנזימים הנמצאים בשאור החיטה. לאור העובדה שאנזימים פעילים בריכוזים נמוכים מאוד, יכולים האנזימים שבחיטה לפעול גם על העמילן של האורז אף שריכוזם נמוך ומגיע לרמת "נותן טעם" בלבד.

לתגובות ורישום לקבלת מאמרי צמחים ובעלי חיים על פי סדר הדף

היומי: raananmoshe1@gmail.com

הנוסח ומקורותיו. המקורות שעל פיהם קבע ר' מרדכי ברויאר ז"ל את נוסח המקרא עבור דעת מקרא, ותנ"ך מוסד הרב קוק חורב וירושלים. המנחת שי המובא כאן מלווה בהערות צבי בצר ז"ל.

יג ה בן־נֹן: לשש, מ"ש? בן־נֹן: ד, מ"ש? הדגש בונציה בא למנוע חשש הבלעת אות. מנחת-שי: נֹן: במקצת ספרי" הנו"ן בדגש, וכן כולם. וא"ת כתב הנו"ן רפה, וכן חביריו.³¹ [בן־נֹן?].

יג יז זה בנגב: לשש, מ"ש. בנגב (סימן הרפה מעל הבי"ת אינה בונציה) ונציה אינו מדגיש אע"פ שהה"א במלה בעלת טעם מפסיק. מנחת-שי: בנגב: הבי"ת דגושה. [בנגב]. לעתים בא האור-תורה והמנחת שי בעקבותיו לתקן שגיאות פשוטות בונציה אע"פ שאין בהם שום חידוש.

יג יט הבמחנים: לש, ב"א. הבמחנים: ש, ב"נ, מ"ש; אָם: לשש, מ"ש. אס: ד מבחלות הראשונה חולקים אם יש געיה בה"א; בשניה – מרכא או מקף. מנחת-שי: הבמחנים: זה"א במאריך, וכן הוא בחילופי" לב"א, וכ"כ במכלול דף ס"א. אשר נפתלי

[הבמחנים]. יש לציין שבספר החילופים מהדורת ליפשיץ, הפוך: הבמחנים הבמחנים אָם דבמבצרים: במאריך לא במקף. [אָם].

יג כ היש-בה: לשש, מ"ש. היש: ד לונציה היה קשה לנקד צירי במלה מוקפת. מאורות נתן, עדות על נוסח כתר ארם-צובה: היש-בה סגול תשובה: ל"כ אלא צרי וממה. מנחת-שי: היש-בה: במקף ומאריך, לא בקדמא, בס"ס. וכן הוא לב"א בחילופי". [היש-בה].

יג כב אחימן: לששד. אחימן: מ"ש גרסת הקמץ אינה בשום מקור מכאן. מנחת-שי: אחימן: בספרי" כ"י ובדפוס"י ישנים חמ"ם בקמץ. [אחימן]. הספרים כ"י המנויים כאן טובים בהרבה מהספרים שהיו לפני המנחת שי. ולכן יש להתפלא על הדפוסים שעדיין מנקדים בקמץ.

יג כו אתם: ששד, רמ"ה, מ"ג-ש כה. מ"ק-ל ברמ"ה. אותם: ל

יג כט יושב (3): ששד, רמ"ה, מ"ג-ד ברמ"ה, מ"ק-ל דב"ג. יושב: ל

יג לב ויצאו: ששד, רמ"ה, מ"ג-ש וי כה, מ"ק-ל דה"כ כט טו. ויצאו: ל בשלושת המקרים האלה לניגוד בכתבו מנוגד למקורות האחרים ואף למסורתו!

יד יב לגוי: לשד. לגוי: ש ספק אם יש בזה שיטה, כנראה סתם טעות סופר בששון.

³¹ נורצי העיר על 'נֹן' רק בשתיים מחיקרויותיה, כאן ובבמ' לב כח, ובשתייהן שם דגש בדיבור-המתחיל. ונראה שנוצרי מכריע שיש לדגש את הנו"ן.

³² בחילופי: חילופים – ד.

³³ במכלול: מח ע"א.

³⁴ לב"א בחילופי: חילופים – ד (געיה ביו"ד, אך המקף לא נדפס).

יד יז **ועתה: לשש. ועתה: ד** הטעמת הגרשיים בונציה נראית בלתי אפשרית! לפני טיפחא חייב לבוא משנה ולא שלישי.

יגדל¹⁵: שד, מ"ש. יגדל: לש הערה 15 תיבה זו מובאת בכל רשימות האותיות הגדולות, הנוכחות בהערה 1. מנחת שי: **יגדל**: יו"ד רבתא. זכר שלא יעשנה כ"כ גדולה כמו שעשה ^{טו}המדפיס אלא גדולה מעט יותר משאר יו"דין. ³⁶ >עיין ^{טז}ריקאנטי כאן, ובפ' האזינו על יו"ד קטנה שבצור ילדך תשי. <[יגדל].

יד יט **סלח-נא: לש, מ"ש. סלח-: ש** מחלוקת על מקום הגעיא. מנחת-שי: **סלח-נא**: בס"ס כ"י המאריך בלמ"ד, לא בסמ"ך. [סלח-נא].

יד כג **וכל-: לש, ב"א. וכל-: ש?, ב"נ, מנאצי: לשש, מ"ש. מנאצי: ד** לבן-נפתלי יש געיא בכ"ף. ונציה מנקד "לפי הכללים" הפתח של פיעל הופך קמץ בגלל שא"א להדגיש את האל"ף. מנחת-שי: **מנאצי**: בספרי' כ"י מדוייקי' הנו"ן בפתח, וכן הוא בדפוס קדמון, וכ"כ בעל א"ת. גם בספר ^לרב פעלים כתוב שמיצא מסרה אחת עליו לית פתח. [מנאצי]. בפרשת קורח כי נאצו (במדבר טז, ל) בחירק ולא בצירי, היינו שלא תמיד יש תשלום דגש.

יד כה **והכנעני: לש. והכנעני: ש?** מחלוקת בגעיא.

יד כז **את: לש, ב"א. את-: ש?, ב"נ**

יד ל **בן-נין: לשש. בן-נין: ד** כיוצא בו יג ת, יד לח, ונציה מדגיש כנראה למנוע הבלעה.

יד לא **וטפכם: לד. וטפכם: ש**

יד לז **האנשים: לשש. האנשים: ד**

יד לט **ויתאבלו לש. ויתאבלו: ש**

יד מב **ולא תנגפו: לשש, מ"ש. תנגפו: ד** ונציה שכח שאחרי טעם מפסיק בגדכפת דגושות. מנחת-שי: **תנגפו**: התי"ו דגושה והנו"ן בגלגל. [תנגפו].

יד מג **והכנעני: לש, ש?, ב"א. והכנעני: ב"נ** לבן-נפתלי יש געיא בה"א.

טו יד **אשר-: לשש, ב"נ, מ"ש. אשר-: ב"א** כנראה לא סמך על ספר החילופים להכריע ולמחוק געיא מול שאר המקורות, ולפי ונציה בבן-אשר יש געיא.

^{טו} המדפיס: ונציה ש"ד.

³⁶ המשפט 'זכר שלא' זכו' נמצא בכ"י ל ונשמט מכ"י א.

^{טז} ריקאנטי: במדבר, לח ע"א; דברים, נו ע"ג.

^ל רב פעלים: שער הפעלים, החלק הראשון, 135 ע"ב (בעל רב פעלים עיצמו כתב שחננו"ן קמוצה, וציין זמסרת אחרת מוצאתי עליו לית פתח'. נורצי הביא מדבריו רק את העדות על המסורה).

מנחת-שי: **אֶשֶׁר-בְּתוֹכְכֶם**: השייך במאריך, וכן הוא **יִלְבֵּא** בחילופי. [אֶשֶׁר-בְּתוֹכְכֶם].

טו כא לדרתיכם: **לשש**, **מִגִּדְוִי** כא ד. לדרתיכם: ד יש טעם מאיילא במלה זו, אבל ונציה משום מה מציין כאן געיא אע"פ שהוא מונה את המקום הזה במניין המאילות.

טו כב תשגו: **לשש**, **מ"ש**. תשגו: ד¹⁶ הערה 16
ד הטעים פשטא לפני מונח זקף על פי השגרה הרגילה של סדר הטעמים.

טו כד **אם**: **לש**, **מ"ש**. **אם**: ד; **לש**, **ב"א**. **לש**: ש, **ב"נ**
מנחת-שי: **אם**: בגלגל, לא במקף. [אם].

טו ל **בִּיד רמה**: **לשש**, **מ"ש**. **בִּיד**: ד נוסח ונציה אינו מופרך לפי הדקדוק, אבל אינו נוח.
מנחת-שי: **בִּיד**: חיז"ד בקמץ. [בִּיד].

טו לא **כי דבר-י**: **לשש**, **מ"ש**. **כי-דבר י**: ד
מנחת-שי: **כי**: בשופר הפוך לא במקף. [כי]. **דבר**: במקף, לא בשופר הפוך, והדליית רפה.
[דבר-יִדוֹד].

טו לה **רגום**: **לשש**, **מ"ש**, **מ"ק** ד וי' כד טז. **רגם**: ד, **מ"ק** ד¹⁷ הערה 17
מ"ק זו משובשת. נמסר בה: **חס'** מטעי' ביה אל; **רצ"ל**: **חס'** אל ומטעי' ביה; והמקום הראוי למ"ק זו הוא אל' כל העדה מחוץ למחנה שבפסוק זה, שהוא **חסר** 'אלי' וטועים בו, שהרי בפסוק הסמוך נאמר: כל העדה אל מחוץ למחנה.
מנחת-שי: **רגום**: תימא על **כ** המדפיס שכתבו **חס'** וי"ו וכן מסר עליו, כי הוא עצמו כתב **כ** בסוף פ' אמור **רגום** כולם מלאים, וכן הוא מלא בהעתק הללי ובכל ספרי' כ"י מדוייקי' ודפוס' ישנים. וכן מס' **כ** הרמ"ח ז"ל **כ**טעם הארץ ירגמחו באבן, **חס'** וי"ו כתי', **ומס'** עליו כולחו' חסרי', **ל** רגום ירגמו בו כל העדה (דמקלל) מל' וי"ו כתי', **ודכות'** **ל** רגום אתו דמקשש. [רגום].

טו לט **תתורו: שד**, **רמ"ה**, **מ"ק-שד**. **תתרו: לש**

הפטרת שלח

יהושוע ב א **יהושע: אל**. **יהושע: ד** הקפה וגעיא ולא טעם מונח.

ב ג **הוציאי: אד**. **הוציאי: ל** הערה 4 הכפיל את סימן החלישא כדי להגיש את האמור במ"ק-ל: ל' לשון נקבה ומלע'. מצאנו גם בכתבי היד לפעמים סימון כפול של הטעמים שאינם מוצבים במקום ההטעמה. כידוע, פשטא, זרקא, סגול ותלישא קטנה, מוצבים על האות האחרונה במלה; תלישא גדולה – על האות הראשונה. במלה מוטעמת מלעיל נוספת פשטא גם על האות המוטעמת, לעתים גם שאר הטעמים

¹⁶ י' לב"א בחילופי: חילופים – ד.

¹⁷ כ' המדפיס: ד, ונציה ש"ז.

¹⁸ כ' בסוף פ' אמור: מ"ק – ד וי' כד טז.

¹⁹ כ' הרמ"ח: רג"ם.

²⁰ כ'ט עם הארץ: וי' כ ב.

²¹ ל' רגום ירגמו: וי' כד טז.

²² לא רגום אתו: פסוקנו.

מוצבים גם על האות המוטעמת במקום טעות אפשרית⁷. כיון שמלה זו היא מלעיל אין כל-כך מקום לסימון הכפול, אבל לניגוד הכפיל כי רצה לְבַדֵּל מלה זו שהיא פועל ציווי נוכחת, ממקומות אחרים שבהם מלה זו היא מקור עם כינוי מדבר: בְּיוֹם הוֹצֵאִי (ירמיהו ז, כב) למשל.

ב ד **וַתֹּאמֶר | כֵּן: אֵל. וַתֹּאמֶר: ד; יִדְעָתִי: אֵל. יִדְעָתִי: ד**
גם לפרש מונח טעם מחבר (לא לגרמיה) עם פסק לעשות הפסק קל למלה הבאה. הערה 5
השוה את ניסוד ד בתיבת ידעתי (ב ד) ויהצה (יג יח) היערה (יז טו). ניסוד כעיו זה רמזו גם במ"ש א יז ביחס לתיבת שמענו (שם).

ב ח **יִשְׁכְּבוּ: אֵד. יִשְׁכְּבוּ: ל**
משונה למדי להטעים מלה זו מלעיל, אבל יתכן שזה לא מפתיע כי בלי הנו"ן מלה זו מלעיל.

ב יד **בַּת־: אֵל. בַּת־: ד** הקפה או אזלא (קדמא)? ברור שהלכה ככא"צ ולניגוד.

ב טו **וּבַחוּמָה: אֵל, מִגְ שִׁמְ יִד כִּסָּ. וּבַחוּמָה: ד**

ב טז **שׁוּב: אֵל, מִש. שׁוּב: ד, מִק**

מנחת-שי: עד שוב - בספרים מדויקים מלא וא"ו ועיין מ"ש בריש פרשת וירא:
מנחת-שי בראשית יח י בפרשת וירא עפ הערות צבי בצר ז"ל: **וַיֹּאמֶר שׁוּב:** ^{טז} במקרא גדולה על פסוק עד שוב הרדפים גמס' ב' חס', אשוב אליך. וגם בתיקון ס"ת ישן כתוב זה חלשון, שׁוּב, בספר טוב מציאתי שב חסר מחק חז"ו, ומסר ב' חס', הרדפים, ע"כ. ואולם בספרי מדויקי שניחם מלא". וכן כת' "הרמ"ה בספרו "הלוך ושוב, מל' וי"ו כתי, ודכות' ^{טז} ויצא יצוא ושוב, ודכות' בלישי שוב אשוב אליך, מלא. וכן הוא בהעתק חללי. [שוב].

ב יט **מַדְלָתִי: אֵל. מַדְלָתִי: ד** אזלא (קדמא) משרת או פשטא מפסיק?
קשה להכריע מסברא, אבל נחזי אנן. לפי כא"צ ולניגוד:
וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר-יֵצֵא מִדְּלָתִי בֵּיתְךָ | הַחוּצָה דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְאֶנְחֵנוּ נְקִיָּם
לפי ונציה צריך להדגיש את הבי"ת של ביתך, אבל בונציה אין כאן דגש! **לְמַדְלָתִי בֵּיתְךָ**
ובכלל תמוה להעמיד כאן פשטא לפני התביר של החוצה. מסתבר שזו טעות דפוס בעלמא.
בֵּיתְךָ |: אֵל, מִדְלָתִי: ד ⁶ **בֵּיתְךָ: ד** ⁶ **בֵּין פִּסְקָתָא דִּיהוֹשֻׁעַ.** הערה 7
הרי כאן רמז לנ"א, המטעים 'ביתך' במירכא ללא פסק לאחריו (ג"ב); אך הטעמה זו היא בניגוד למ"ר ערך פת בין פסקתא דִּיהוֹשֻׁעַ.

ב כג **וַיִּסְפְּרוּ: אֵד. וַיִּסְפְּרוּ: ל** המחלוקת על מקום המתיגה.

פֶּן לְחֶכֶם וְיִחְכְּמוּ-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

⁷ יש דפוסים המטעים באופן קבוע הטעמה כפולה גם זרקא סגול ותלישא קטנה בכל מלה מלעיל, ותלישא גדולה כפולה בכל מלה מלרע, תנך קורן הולך בעקבותם.
^{טז} במקרא גדולה: מ"ק – ד יחז' ב טז.
^{יז} הרמ"ה: שו"ב.
^{יח} הלוך ושוב: בר' ח ג.
^{יט} ויצא יצוא ושוב: בר' ח ז.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45p=272195#p272195&t=10317>

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בתנאים)
לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים
בכתובת: franklashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺